

Willem Arondeuslezing 8-5-2019

Leden van Provinciale staten, leden van Gedeputeerde Staten, dames en heren, meisjes en jongens,

Willem Arondeus, een bijzonder mens, brengt ons vandaag hier samen. Hij werd niet in de vorige eeuw geboren maar zelfs de eeuw daarvoor. Gewoon een jongen uit een handelaarsgezin. Of ... misschien toch niet zo gewoon, want ook in die tijd was een keuze voor een leven in de kunst bijzonder. Het zal zijn ouders ongetwijfeld zorgen hebben gebaard over zijn toekomst.

De kunstwereld, die vaak toch een meer vrijdenkend deel van de samenleving is, daar wilde hij deel van uit maken. Hij wilde mooie dingen scheppen.... hij wilde creëren. Zoals de wandtapijten in het provinciehuis. Hij was veelzijdig. Hij ontwierp affiches, kalenders, tapijten, hij schilderde en werd ook schrijver.

Toen de tweede wereldoorlog uitbrak begreep Willem Arondeus dat de wereld waar hij in leefde schudde op haar grondvesten. Hij had zelfs al voor de oorlog begrepen dat hoe met de Joodse mensen werd omgegaan, louter omdat zij Joods waren, niet klopte. Dat bracht hem letterlijk in verzet. Hij sloeg een weg in zijn leven in die hij juist achtte, ongeacht de risico's. Het kostte hem uiteindelijk in 1943 zijn leven. Hij werd net geen 49 jaar.

Tot het laatst bleef Willem Arondeus zichzelf, wat gebleken is uit teksten van hem die wij uit overlevering mee hebben gekregen. Twee tekstdelen wil ik daar uit lichten.

In zijn laatste brief aan een vriendin schreef hij vanuit de gevangenis de volgende zin:

“Er is alleen verwondering omdat het zo licht is om in liefde van het leven te scheiden, zoo blij is om, wat je achterlaat, zonder bitterheid te gedenken.”

“Zonder bitterheid te gedenken”, dat is wat mij het meest trof vanuit deze zin. Hoe groots moet je zijn om, op het moment in je leven dat je beseft dat dit leven binnenkort eindig is, tot zulke mooie gedachten te komen.

Het tweede tekstdeel wat mij trof waren zijn laatste opgetekende woorden. De vraag die hij stelde aan zijn advocate vlak voor zijn executie. Was het wel een vraag? Misschien was het meer een opdracht die hij haar gaf; een gevoel, diep uit zijn ziel; een pijnlijke verzuchting:

“Zeg de mensen dat homoseksuelen niet per definitie zwakkelingen zijn.”

Ik wil graag dieper ingaan op deze twee tekstdelen om te bezien wat wij daarvan kunnen leren, althans wat ik ermee kan.

“Zonder bitterheid te gedenken.” Als Willem Arondeus op zo een moment in zijn leven dit opschrijft, moeten wij dan ook niet op zijn minst af en toe terug kijken op wat wij in ons leven hebben gedaan, wat wij hebben betekend voor anderen, wat wij hebben geleerd? Zouden wij dat niet alleen als individu maar ook als mensheid moeten doen? Gewoon leren van onze geschiedenis?

Als een mens niet weet waar hij of zij vandaan komt, de eigen geschiedenis en omgeving niet kent, dan wordt het moeilijker om besluiten te nemen en goed te functioneren binnen een samenleving. Dat geldt niet alleen voor een individu maar ook voor een heel volk.

De tweede wereldoorlog, de oorlog die Willem Arondeus noodlottig werd, was echt niet de eerste oorlog in de geschiedenis van de mensheid. De geschiedenis staat bol van oorlogen en conflicten. Alle met dramatische en gruwelijke gevolgen voor de betrokken mensen. Hele volken werd er door geraakt. Bevolkingsgroepen werden uitgesloten.

Aan iedere oorlog kwam een einde en dat werd dan vaak “vrede” genoemd. De vrede werd zelfs veelal vastgelegd en opgelegd door degene die had gezegevierd. Daarbij moest het duidelijk zijn wie de winnaar en wie de verliezer was. Maar.....hebben wij nog steeds niet geleerd dat er in en na een oorlog alleen maar verliezers zijn? Dat uitsluiten alleen maar tot ellende leidt? Dat je uiteindelijk weer samen vooruit moet?

Toch.... die verliezer moest ook echt verliezen. Los van het, laat ik zeggen, al bestaande effect op een volk van het verliezen van een conflict werd het er nog eens goed ingewreven. Barbartje moest hangen, de schuld moest worden geïnd! Recht of onrecht was ondergeschikt aan het recht van de sterkste. Juist hiermee is veelvuldig in de geschiedenis de kiem gelegd voor een volgend conflict, een volgende oorlog. Het verdrag van Versailles na de eerste wereldoorlog is hier een overduidelijk voorbeeld van.

“Zonder bitterheid te gedenken”! Wij, de mensheid, zijn er slecht in. Wat Willem Arondeus deed, is voor ons allen blijkbaar heel moeilijk. De mensheid is slecht in vergeven en verwacht dit maar al te vaak met vergeten. Mijn betoog is zeker niet dat wij dingen moeten vergeten. Juist als wij willen voorkomen dat wij dezelfde fouten maken als onze voorgangers, onze voorouders, moeten wij niet vergeten en blijven leren. Open staan voor onze fouten en de fouten van anderen.

Toch heb ik ernstige twijfels bij dit vermogen van de mensheid. Je hoeft nooit, je moet nooit vergeten. Maar vergeven, dat is echt iets anders. Vergeven is naar mijn mening veel moeilijker. Vergeven begint misschien wel met verzoening na een conflict.

Verzoening, wat verstaan wij daar onder? Het is: vrede herstellen, goed maken, vriendschap...

Ik ben realist genoeg om te beseffen dat niet alles met een mantel van verzoening bedekt hoeft te worden. Er mag en moet ook recht gesproken worden. Er zijn schendingen die wij als internationale en nationale gemeenschap niet tolereren. Daar hebben wij ook instituties voor. Maar als wij in vrede samen willen leven...tja...Wat leren wij, de mensheid, maar niet?

De bitterheid loslaten; vrede zonder verzoening is als een Judaskus naar de toekomst. Vrede zonder verzoening heeft de kiem voor een volgend conflict al in zich.

Mijn vader was dienstplichtig soldaat in de Tweede Wereldoorlog. Door een, niet alleen in Nederland, naïeve blik op de wereld en de daaraan gekoppelde bezuinigingen op Defensie, lag mijn vader bijna letterlijk met een gebroken geweer aan de oever van de Waal. Ook al wilde hij zijn land verdedigen, door dat oude geweer kon hij de Duitsers op de andere oever niet eens raken! In de tijd van de bezetting werd hij gedwongen in Duitsland te werken als bakkersknecht.

Na de oorlog had hij 40 jaar nodig om onze hedendaagse militaire samenwerking met Duitsland te accepteren. Hij wilde niet vergeten, maar hij kon uiteindelijk wel vergeven. Dames en heren, wij krijgen die tijd tegenwoordig niet meer. Hoe moeilijk het ook is, het tempo in de hedendaagse wereld neemt alleen maar toe en de enige zekerheid die ik u kan geven is dat de onzekerheid toeneemt. Het wordt er niet allemaal makkelijker door.

Er zijn gelukkig ook prachtige voorbeelden in de geschiedenis van hoe het wel kan. Een van de meest aansprekende is uit de recente geschiedenis: Nelson Mandela. Een man die onvrijwillig jaren de tijd kreeg om na te denken, in de gevangenis. Jaren om zich in te leven in zijn volk maar ook in die anderen, de "blanken". Jaren om zichzelf beter te leren kennen en zijn visie te vormen. Mandela kon uiteindelijk, zonder bitterheid, over zijn schaduw heen springen en zijn volk daar in meenemen. Het is zijn uitspraak dat als je in vrede wilt komen met je vijand, je met hem moet gaan samenwerken; dan wordt hij je partner.

Mandela deed wat hij zei en met zijn Waarheids- en verzoeningscommissie bracht hij in de praktijk wat hij bedacht had. Ook bij Mandela begon dat eerst met het begrijpen van de situatie waar hij en zijn land in verzeild waren geraakt. Hij moest eerst begrip krijgen voor de belangen en beweegredenen van alle betrokkenen.

Hij begreep dat vergeten iets anders is dan vergeven.

Hij begreep dat uitsluiten van anderen niet de goede weg is.

Hij begreep het woord samen.... Je kunt het niet meer alleen, niet als mens en niet als land of natie. Dus samen!

Helaas moet ik constateren dat het juist daar verkeerd gaat in onze samenleving. Wij, Nederlanders, zijn niet goed in het onderscheid tussen iets zien, iets begrijpen en iets goed vinden. Wij hebben vaak onze mening al meteen klaar als wij iets zien of horen. Ergens echt over nadenken, eerst maar eens luisteren naar die ander, ons verstand even de tijd geven om dingen te analyseren, te begrijpen, je net als Mandela proberen in te leven in die ander voordat je een mening of oordeel hebt... Dat is niet onze sterkste kant.

Misschien komt daar dan ook wel het tweede tekstdeel van Willem Arondeus uit voort.

“Zeg de mensen dat homoseksuelen niet per definitie zwakkelingen zijn.”

Wat bracht hem ertoe om dit zijn laatste opgetekende woorden te laten zijn?

Had hij in de oorlog gezien dat Joden maar ook Roma, Sinti en homoseksuelen werden buitengesloten en louter om wie ze waren, werden vermoord? Of lag de bron voor deze woorden al veel eerder in zijn leven?

Als jongeman, meer dan een eeuw geleden, uitkomen voor je homoseksuele geaardheid is moedig, maar moet ook moeilijk zijn geweest. Zelfs in de vrijer denkende kunstwereld was dit moeilijk. Heeft hij het begrip, de veiligheid en het vertrouwen van anderen moeten missen? Voelde hij dat hij voor zwakkeling werd aangezien? Hij die nota bene later zijn nek uit stak in het verzet! Hoorde hij al voor de oorlog de term “Untermensch” resoneren in zijn hoofd?

Ook al schreef hij in de brief aan zijn vriendin over “in liefde van het leven” en “zonder bitterheid”, hij was in zijn leven dusdanig veel geconfronteerd geweest met een beeld dat hem niet aanstond, dat hij dit op het laatst toch nog een keer wilde recht zetten: “Niet per definitie zwakkelingen!”. Blijkbaar

zat het hem diep dat homoseksuelen, en hij dus ook, niet gewaardeerd werden voor wie zij als mens waren en wat zij voor een daden neer zetten. Dat zij geen faire kans kregen, laat staan het respect dat zij als medemens verdienen. Was het zo moeilijk om dat respect te krijgen? Mijn stelregel is dat als je respect aan anderen geeft, je de beste kans hebt om respect terug te krijgen. En dat is goed voor je zelfrespect. Zou hij dit gemist hebben?

Willem Arondeus begreep wat dit met mensen doet. Hij begreep dat je moet blijven nadenken, moet blijven open staan voor anderen, moet blijven begrijpen en dat je op basis daarvan beter kunt handelen. Niet nadenken en niets doen is geen optie. Hij ging niet voor niets in het verzet! Hij moest wat doen! Hij geloofde ergens in en wilde een verschil maken! Voor zichzelf, voor anderen, voor de samenleving!

U en ik maken ook deel uit van die samenleving, het grotere geheel, en wij kunnen het verschil maken. Iedere bijdrage telt, iedere stem telt. Het is al vaker gezegd: wees geen dader, wees geen slachtoffer, maar wees ook geen toeschouwer. Yehuda Bauer, een Israëli die professor in de Holocaust studies is, gaf in 1998 al aan dat dit eigenlijk drie geboden moeten zijn die aan de tien geboden moeten worden toegevoegd.

In dat grotere geheel begint alles met: ken jezelf en ken je samenleving. Het begint met wat Willem Arondeus al lang wist: Waar sta jij voor en waar staan wij voor? Uiteraard hebben wij een hoop belangrijke spelregels onderschreven, zoals bijvoorbeeld de Rechten van de Mens. Rechten waarop iedereen aanspraak kan maken. Ik spreek het bekende toch nog een keer uit: ongeacht herkomst, nationaliteit, overtuiging, geslacht, wettelijke status of andere kenmerken. Geen uitsluiting dus!

Wij hebben ook verantwoordelijkheden op ons genomen, zoals de Responsibility to Protect (R2P). En, vergeeft u mij als voormalig militair, wij hebben zelfs in onze Grondwet bij de taken van de krijgsmacht gesteld dat wij bijdragen aan het beschermen en bevorderen van de internationale rechtsorde en stabiliteit. Blijkbaar vinden wij dit als Nederlanders zo belangrijk dat het in de Grondwet is opgenomen. Wat een fijne solidariteitsgedachte! Dat klinkt allemaal mooi en ik kan de lijst met mooie voornemens nog veel langer maken. Uiteindelijk gaat het erom wat wij doen. Waar staan wij voor, u en ik?

Ik noem dat het morele kompas waarop je koerst in je leven. Naar welke waarden en normen leef je zelf. What makes you tick, zeggen de Engelsen zo mooi. Gaat het om ik of wij. Gaat u voor de korte termijn of voor de lange termijn? Voelt u zich rentmeester van onze aardbol die wij te leen hebben van de volgende generaties? In ieder mens zit goed en kwaad, maar het gaat erom hoe je daarmee omgaat. Heeft u wel eens ouders ontmoet die geen

betere toekomst voor hun kinderen willen? Laten wij ons dus aan het goede vast houden. Laten wij net als Willem Arondeus onze verantwoordelijkheid nemen.

Niemand is feilloos. Er gaan uiteraard dingen fout. Je kunt het in het leven ook niet alleen. Wij noemen het niet voor niets samenleving. Dat doe je immers samen!

Iedereen heeft daar een rol en verantwoordelijkheid in. Iedereen is een speler in die gemeenschap. Je kunt niet duiken voor je verantwoordelijkheid, we zijn ervan. Het gaat om dienen en vertrouwen. Velen hebben de mond vol van vertrouwen, maar militairen vinden dat zelfs niet genoeg. Militairen spreken over blind vertrouwen, want als er op je geschoten wordt moet iedereen doen wat is afgesproken, anders heb je allemaal een probleem. Ik denk dat Willem Arondeus deze band, dit gevoel ook heeft gehad met zijn medestrijders in het verzet. Medestrijders die hem beoordeelden en waardeerden voor zijn daden.

Iedereen kan bijdragen aan onze samenleving; iedereen kan bijdragen aan gemeenschapszin, iedereen kan dienen. Zoals eerder gezegd: ieders bijdrage telt. Je bepaalt voor jezelf hoeveel je wilt en kunt bijdragen. Maar een ding is zeker, je bent een deel van die samenleving en je vormt hem samen. Je kunt je er niet of nauwelijks aan onttrekken. In een samenleving wordt mijn vrijheid, mijn veiligheid ingeperkt door uw vrijheid, uw veiligheid en vice versa. Dus iedereen kan niet alleen, maar moet bijdragen.

De basis voor gemeenschapszin, de basis voor solidariteit, zit in onszelf. Natuurlijk is veel vastgelegd in wetten en regels, maar niet alles is vast te leggen. Juist daar komt het op onszelf aan. Staan wij open voor anderen? Willen wij begrijpen voordat wij oordelen? Steken wij onze hand uit in plaats van uit te sluiten? Zijn wij bereid een ander te helpen? Niet alleen in Nederland, maar ook in de wereld? Beseffen wij nog wel hoe goed wij het hebben.

Zo maar even een gedachtenexercitie: Denkt u zich eens in: je bent een kind diep in Afrika of Azië en je hebt geen of amper drinkwater, laat staan schoon drinkwater! Er is een hoog percentage kindersterfte mede door het slechte drinkwater. Legt u nu dit kind eens uit dat wij de luxe hebben om onze behoeften te doen in schoon drinkwater. Dat kind kan en gaat u niet geloven! ...Dames en heren, er is nog genoeg te doen....

Iedereen moet er van overtuigd zijn dat de samenleving er niet alleen voor jou is, maar jij er ook voor de samenleving bent. En wat ga je daarvoor doen? Het mooiste is als wij dat al bij onze jeugd meekrijgen, van thuis uit, van uit de sportvereniging en vanuit de scholen. Wij kunnen er niet vroeg genoeg mee beginnen. Dat is de beste vorming.

Maar wat kan ik met al deze mooie gedachten en mooie woorden? Wat kon ik er mee in mijn leven?

Ik prijs mij gelukkig dat ik in mijn jeugd al vroeg van mijn ouders leerde respect voor anderen te tonen, ook al was het gedreven door de mogelijkheid dat zij een klant waren of zouden worden van mijn vaders bakkerij. Nee, het was niet alleen altruïsme...

De kinderen in het gezin van Uhm leerden ook al jong wat verantwoordelijkheid dragen is en er ook naar te handelen. Zo maar een klein voorbeeld. Ik was nog een jochie maar kwam al vaak in de bakkerij om te helpen. Op een dag liet mijn vader mij meekijken hoe hij alle broodblikken in het vet zette. Daarna moest ik het net zo lang nadoen tot hij vond dat ik het goed deed. Vanaf dat moment was dit mijn taak. Dus geen smoesjes na school over met vriendjes spelen of huiswerk maken. Nee, eerst dat geestdodende klusje. Ik wist dat als ik dat niet goed deed mijn pappa de volgende dag een probleem zou hebben, want dan kwamen de broden niet goed uit de bakblikken. Dat was mijn verantwoordelijkheid!

Ik leerde ook wat vrijheid, veiligheid en vrede betekenen. Dat het niet vanzelfsprekend, niet gratis is en wat anderen, de geallieerden voor ons hadden gedaan in de Tweede Wereldoorlog. Welke opofferingen hen dat gekost heeft. Dat uitsluiten van anderen, zoals dat voor en in die oorlog werd gedaan, alleen maar leidde tot ellende, leerde ik ook. Deze lessen hebben mij geholpen bij de keuzes in mijn leven. Ook mijn beroepskeuze. Het heeft mij gevormd tot wie ik nu ben en waar ik nu sta in het leven.

Deze vorming kreeg ik in de periode in mijn leven waarin ik grotendeels nog te vormen was, waarin ik zoekende was welke koers ik zou gaan volgen. Een belangrijke maar ook kwetsbare periode. Een periode waar werd geïnvesteerd in mijn verdere leven, door mijn ouders en door de samenleving, bijvoorbeeld op school en in mijn militaire opleiding.

Al jong was ik onder de indruk van verhalen en leerde ik dat story telling een sterk middel is om gedachten over te brengen. Hoe mooi is het dan dat vandaag het verhaal van Willem Arondeus centraal staat en ons bijeen brengt. Maar juist de jeugd die nog zoekende is naar de koers in hun leven, naar hun morele kompas, kan geïnspireerd worden door deze verhalen, opdat zij niet vergeten en leren van onze fouten. Want zij hebben immers de toekomst.

Ik heb de toekomst van hele bevolkingsgroepen, van hele volkeren kapot zien gaan omdat wij niet leerden of weer dezelfde fout maakten. Dan denk ik terug

aan Bosnië Herzegovina. Daar werden mensen die in dezelfde straat leefden als goede buren of bijvoorbeeld gemengde gezinnen, als vijanden uit elkaar getrokken omdat men elkaar uitsloot. Weer werd religie misbruikt om mensen tegen elkaar op te zetten.

Als internationale gemeenschap werkten wij er nog aan mee ook om het een religieus conflict te doen lijken. Er waren immers drie bevolkingsgroepen die tegenover elkaar stonden: de Kroaten, de Serven ende Bosniaks. Maar velen noemden deze laatste groep de moslims. Dat is vreemd?? Wij noemden de Kroaten geen Rooms-Katholieken. Wij noemden de Serven geen Orthodox Christenen. Maar de Bosniaks noemden wij moslims! Waar was dat goed voor? Hadden wij dan niets geleerd?

En toch ook in zo een conflict zijn er bronnen van hoop. Verhalen die het goede laten zien. Een van die verhalen gaat over een vrouwelijke tolk die bij mij werkte in Sarajevo in het hoofdkwartier van de stabilisatiemacht.

Zij was een Servische tolk van in de veertig jaar. Zij was een gelovige orthodox christelijke vrouw. Ik liep op een avond over de gang om mijn hoofd leeg te maken toen ik haar zag zitten. Ze schrok toen ik haar bureau inliep en keek op van haar boek. Ik was ook verrast. Niet door haar aanwezigheid maar door wat ik zag. Ik zei spontaan: "wat zie ik nu? Welk boek zit jij te lezen? Zie ik dat goed?" Ik was verbaasd. Ze stond op en zei: "Nee, nee, het is niet wat u denkt."

Ze vertelde dat ze tijdens de Bosnische burgeroorlog als Servische in Sarajevo had gewoond met bijna alleen maar Bosniaks, moslims, om haar heen. De Serven en Kroaten waren of uit de stad verjaagd of vermoord. Zelf kon ze niet vluchten, want ze woonde samen met haar ernstig zieke moeder. De stad werd belegerd en regelmatig beschoten door het leger van haar groepering, de Serven.

Haar buren, moslims, hielpen haar zo lang dat kon met boodschappen, eten, brandstof voor een kacheltje en medicijnen voor haar zieke moeder. Maar de voorraden raakten uitgeput en kolen werden zo schaars dat je ze nergens meer kon krijgen. Het duurde nog een paar dagen voordat heel Sarajevo stonk naar de houtkachels, want hout was de enige brandstof die de inwoners zelf konden vinden in het bos of dichterbij: in de woonkamer. De tolk en haar moeder begonnen meubels op te stoken om de ijzige winterkou buiten te houden. Eerst de tafel, toen de stoelen, daarna zelfs het bed. Haar zieke moeder sliep op een matras op de grond.

Nadat zij dit ellendige verhaal had verteld, zei zij tegen mij: “Weet u wat het ergste moment in de oorlog was?” Ik wist niet wat ik moest zeggen. Haar situatie was voor mij zo onvoorstelbaar dat ik geen woord kon uitbrengen. Zij wachtte ook niet op een antwoord. “Het ergste moment”, zei ze, “was het moment waarop we door alle meubels heen waren en we moesten beginnen met het verbranden van onze boeken. Maar generaal, twee boeken hebben we niet verbrand: de bijbel en de koran.”

Het boek dat zij als christen in haar kantoor zat te lezen was de koran. Ze drukte me huilend op het hart dat ik niet moest denken dat deze oorlog gevoerd werd om religie. Want haar burens waren vredelievende mensen die hielpen, ook al hadden ze een ander geloof. Anderen hadden er een religieuze oorlog van gemaakt; leiders hadden religie misbruikt om mensen tegen elkaar op te zetten. Met alle vreselijke gevolgen van dien.

Wat moet je zeggen na zo'n verhaal? Nog voordat ik kon reageren, gaf ze duidelijk aan dat ze van mij geen weerwoord verwachtte. Voor haar was het verhaal af. Ze ging verder met lezen in de koran.'

Later in mijn leven werd ik wederom geconfronteerd met een land in nood en een compleet andere cultuur en religie. Ik had geleerd dat je dan de moeite moet nemen om je in dat land, die mensen te verdiepen. Wij militairen noemen dat cultural awareness. Wij wilden hen begrijpen. Want zonder begrip komt er ook geen goede verbinding en ben je ook niet effectief in je besluiten en handelen.

Dat begrip leidde ook tot de conclusie dat de missie in Afghanistan complex en risicovol zou zijn. Het leerde ook dat wij de bevolking in de provincie waar wij Nederlanders het voortouw zouden nemen uiteraard met respect moesten behandelen. Niemand uitsluiten en dus samen werken met alle stammen en clans in die provincie. Hen gelijkwaardig bejegenen. Het was immers hun land, het waren hun problemen en het moesten hun oplossingen worden. Wij kwamen slechts om hen daar bij te helpen.

De situatie kon daar alleen maar verbeteren als er een bepaalde mate van veiligheid zou zijn. Het is een basisvoorwaarde voor verdere ontwikkeling van een land. Als het niet anders kon dan werden er dus ook wapens ingezet en werd geweld gebruikt. Er vielen slachtoffers..... zowel bij de Afghaanse bevolking als bij onze tegenstanders, maar ook bij ons. Als commandant moest ik meerdere keren naar nabestaanden om hen te troosten en te bezien hoe wij hen konden bijstaan.

En dan...sneuvelt ook je eigen zoon...Dan schudt je morele kompas. Dan verlies je het geloof in alles waar jij voor stond. Dan denk en zeg je alle verkeerde dingen... Maar al snel kwamen wij weer bij onze zinnen, mijn gezin en ik, nu opeens zelf als nabestaande... Als wij van onze koers zouden gaan, als wij ons bijltje erbij neer zouden gooien...dan verloren wij niet alleen onze zoon, maar ook alles waar hij en wij in geloofden. Dat mocht en kon niet gebeuren...

Meneer Arondeus, wat mij betreft heeft ieder mens wel eens momenten van zwakte. Dat maakt je nog geen zwakkeling. Zwakte heeft niets te maken met je komaf, religie of geaardheid. Het gaat er ook niet om hoe je valt, maar hoe je opstaat. Dat je doet waarvoor je staat en waarin je gelooft. Ook als het moeilijk wordt. Nee.... juist als het moeilijk wordt.

Meneer Arondeus, ik hoop dat ik uw grootsheid ooit kan benaderen. Ik kijk niet om in bitterheid en ik zal blijven gedenken. Ik zal verhalen, zoals uw verhaal, blijven vertellen. Maar of ik ooit kan vergeven? Ik hoop het wel. Ik zal het in ieder geval proberen.